

βολή του στη γενική σκηνοθετική γραμμή, και όχι η ανεξάρτητη επίδειξη της δουλειάς του, είναι όροι ποιότητας και όχι απλά τεχνικής, για την κριτική της σκηνογραφίας.

“Ως τώρα είδαμε την σκηνογραφία σε σχέση με τη θεατρική λειτουργία. Ο σκηνογράφος όμως απευθύνεται στην όραση του θεατή. Από την άποψη αυτή η σκηνογραφία είναι κλάδος των εικαστικών τεχνών. Ποιά ακριβώς είναι η εξάρτησή της από τις εικαστικές τέχνες και ποιά από το θέατρο; Στην δουλειά του ο σκηνογράφος χρησιμοποιεί τα χρώματα, τα σχήματα, τις φόρμες, τα διακοσμητικά στοιχεία και την σύνθεσή τους, όπως ο ήθοποιος χρησιμοποιεί τη φωνή του, την κίνησή του, το σώμα του. Τα μέσα του είναι εικαστικά, ο σκοπός του θεατρικός. Η επιτυχία του σκηνογράφου έπεται, από την θεατρική όμορφιά, στην δραματική έκφραση. Μπορεί να υπάρξει αντίθεση στην διασπόσταση αυτή φύση της σκηνογραφίας; Σήμερα και στις εικαστικές τέχνες η όμορφιά θεωρείται συνδεδεμένη με την έκφραση, μ’ αυτό που οι νεότερες τάσεις της αισθητικής ονομάζουν “πρόθεση” του έργου, όπως παλαιότερα έλεγαν “λειτουργία” του έργου. Σήμερα το ίδιο το Κοινό δέχεται χωρίς ανάγκη εξηγήσεων ότι ένας πίνακας μπορεί να είναι ωραίος σαν έργο ζωγραφικής, έστω και αν παριστάνει μιαν άσχημη μορφή. Άλλο είναι το γούστο και άλλο η αισθητική του καλλιτεχνικού έργου που αφορά την συνέπεια της μορφής προς το νόημα, προς το συναισθημα, προς την δραματικότητα που θέλει να εκφράσει, και την αντίδραση, την συγκίνηση που θέλει να προκαλέσει. Η σύγχρονη τέχνη έχει δημιουργήσει μιαν δόκιμη πλαστική γλώσσα, που ο σκηνογράφος επίσης μπορεί να την χρησιμοποιήσει σε θεατρικές αντιστοιχίες. Η γλώσσα αυτή δεν βασίζεται πια στην καλαισθησία, όσο κυρίως στην δραματική σημασιολογία της. Η προσαρμογή της στην θεατρική δραματικότητα είναι αυτό που λέμε “ταλέντο” για τον σκηνογράφο.

Πώς όμως ο κριτικός που δεν κατέχει αυτήν την πλαστική γλώσσα, που δεν έχει παρακολουθήσει την εξέλιξη της σημασιολογίας της, θα μπορούσε να εκτιμήσει την μεταφορά της στο θέατρο; Έτσι κρίνει από το αποτέλεσμα και με κριτήριο το γούστο του μόνο. Ξέρουμε όμως πόσο σχετική έννοια είναι αυτό που ονομάζουμε “γούστο”. Κι όσο για το αποτέλεσμα, ως σκεφτόμαστε πόσο διαφορετικά από άλλοτε πράγματα δεχόμαστε σήμερα επηρεασμένοι από την εξέλιξη της τέχνης. “Αν, έτσι, ο κριτικός ακολουθεί το Κοινό σ’ αυτήν την αυταματι και ασύνειδη εξέλιξη των προτιμήσεων και των συνθημάτων του και δεν προπορεύεται, αν δεν έχει δηλαδή την συνειδηση των ουσιαστικών αξιών που δικαιώνουν μιαν μορφή, αν δεν διακρίνει την “πρόθεση” του έργου που οργανικά οδηγεί στην μορφή του, τότε πώς θα εκπληρώσει το ρόλο του; Θα γράφει κριτική καθοδηγώντας και διαφωτίζοντας το Κοινό και τον καλλιτέχνη, ή προσωπικές εντυπώσεις; “Αν το θέατρο είναι σύνθεση πολλών τεχνών, τότε και ο θεατρικός κριτικός πρέπει, κανονικά, να είναι κάτοχος της αισθητικής πολλών τεχνών για να μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις, στους όρους και στα διάφορα στοιχεία της τέχνης που κρίνει. Ειδικά για το σκηνογράφο, οι γνώσεις της αισθητικής των εικαστικών τεχνών πρέπει ασφαλώς να περιλαμβάνονται σε αυτήν την σύνθεση των γνώσεων. Αλλιώς η σκηνογραφία θα μένει ουσιαστικά χωρίς έλεγχο και χωρίς τοποθέτηση, αν οι θεατρικοί κριτικοί την ειδική γλώσσα της την θεωρούν έξω από τα όρια της αρμοδιότητάς τους.

Τα αποτελέσματα της αντίληψης αυτής αρχίζουν να φαίνονται κιόλας. Μια γενιά ανθρώπων που δούλεψαν με αγάπη και πίστη στο θέατρο προώθησε σημαντικά τη σκηνογραφία στην Ελλάδα, και για ένα διάστημα στο ελληνικό θέατρο παρακολούθησαμε μιαν πραγματική άνθηση στο τομέα τους. Σήμερα, αντίθετα, βλέπουμε συχνά να χρησιμοποιείται πάλι ο σκηνογράφος σαν άλλος τεχνικός, ίσα-ίσα για να βολεύει ένα χώρο, χωρίς έπλογη, αξιολόγηση, απαιτήσεις. Ακολουθεί κατ’ ανάγκη, όπως βλέπουμε, ασυδοσία, αδιαφορία, κακό γούστο, έλλειψη δημιουργικότητας, έλλειψη θεατρικής μόρφωσης, έλλειψη τεχνικής εμπειρίας και πλαστικής αντίληψης, και για όλα αυτά οι κριτικοί εξακολουθούν να επαναλαμβάνουν τα επίθετα “καλαίσθητα”, “ακαλαίσθητα”, “κατάλληλα”, “ακατάλληλα”, “σωστή μαγεία” κλπ. Σ’ έναν τομέα όμως που πού δεν τοποθετείται και δεν διαφοροποιείται στα επίπεδα της ποιότητάς του, πώς θα ζητήσουμε από επιχειρήσεις να τον κρατήσουν στο ύψος του; Σημειώνουμε την πτώση για ν’ αντιμετωπισθεί εγκαίρως και σωστά. Κι ως μὴν προσπαθή-

σουμε να την δικαιολογήσουμε με την έλλειψη νέων καλλιτεχνών ανάξιων των παλαιότερων.

Η διαφορά ανάμεσα στις εκθέσεις σκηνογραφίας, όπου καταφεύγει μιαν νεολαία έτοιμη ν’ αφιερωθεί στο θέατρο, και που δυστυχώς νομίζω δεν τις παρακολουθούν οι θεατρικοί κριτικοί, και στις σκηνογραφίες των περισσότερων θεατρών μας, φτάνει να κλονίσει μιαν τέτοια δικαιολογία. “Όσο χρώρο προσοχής δίνει στη σκηνογραφία η κριτική και κατ’ επέκτασιν το κοινό που διαπαιδαγωγεί η κριτική, άλλο τόσο της δίνει και το θέατρό μας. Ποιός ο λόγος να υπερβεί, δηλαδή, τις απαιτήσεις μας;

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ

ΛΕΙΠΕΙ Ο ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Το Θέατρο είναι ένα από τα τόσα μέσα που χρησιμοποιεί η ποιητική διάθεση του ανθρώπου, για να εκφράσει την άεση αναζήτησή του. Η Ποίηση είναι ουσιαστικά η έκρηξη αίσθησης που βοήθησε τον άνθρωπο να βγει απ’ την πνιγερή αγκάλη των παρασυγγενών του του Βασιλείου των Ζώων. Είναι η δύναμη που σπάζει τα φράγματα των πέντε αισθήσεων που διαθέτει το έφημερο ανθρώπινο σαρκίο. Που δίνει στο Θεό ανθρώπινο νόημα και γυμνώνει τον άνθρωπο από τα επίγεια φτιασίδια του. Ωστόσο η έκρηξη αίσθησης δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τις άλλες πέντε. Αυτές θα της δώσουν τις εικόνες ζωής που θα σπρώξουν την έκρηξη αίσθησης ν’ αναζητήσει το φως της αλήθειας στους Ουρανούς. Κι ο ποιητής, σαν τρανός τοξότης, πατάει τα πόδια του στρέφα στη γη και τευτνώνοντας το κορμί προς τα πίσω, για να μπορεί ν’ αγκαλιάσει ολόκερο τον ουρανό, αναζητάει το στόχο του στα ύψη. Κι αυτός ο προσανατολισμός από τη Γη στα Ουράνια, από το Παρόν στο Μέλλον, θέλει και σθένος και φρόνημα και εύλογισία και όριζοντες πλατιούς.

Ωστόσο, σαν ο Πόλεμος πήρε τέλος, καρφόσαμε τα μάτια μας στη γη, για να περιμαζέψουμε τα σκουπίδια του πολέμου, και ως ήταν τα σκουπίδια κοιμάτια από τις σάρκες μας. Πιστέψαμε πως ο προσανατολισμός ήταν άλλωνών δουλειά, κ’ εμείς είχαμε χρέος να το ριζούμε στη νοικοκυροσύνη. Κάψαμε τα σκουπίδια μας σαν καλές νοικοκυρές κ’ ήρθε η κάπνα και σηκώθηκε στα ουράνια σαν από σποδό θυσίας και σαν επίκληση στην υπέρτατη δύναμη. Μά ο καπνός που βγήκε από τις σάρκες μας έγινε πρώτη ύλη στα εργαστήρια Ανατολής και Δύσης. Κ’ έγιναν σύννεφα βαριά που κίνησαν από Δύση και Ανατολή και σκέπασαν τους Ουρανούς. Κι ως σήκωσαν το τόξο τους οι ποιητές ψηλά για τη μεγάλη σαΐτα, όριζοντες δε βρήκαν για να προσανατολιστούν. Ανημποροι πετάζανε το τόξο τους και με την άχρηστη σαΐτα τους άρχισαν να σκαρώνουν ζωγραφίες πάνω στη λάσπη της γης. Κ’ ενώ η Πολιτική Ήγεσία των πέντε αισθήσεων, αντιποιητική και άνελητή, κρατάει χαμηλή και σκοτεινή τη νέφωση πάνω από το κεφάλι του ποιητικού νου, ο Τεχνικός Νους ανεμπόδιστος από πολιτικές τροχοπέδες και ιδεολογικές προκαταλήψεις, με σαφή προσανατολισμό έιτε στη δέσμευση της ατομικής ενέργειας, είτε στην καταστροφή της μισής ανθρωπότητας, προχωρεί άσυγκράτητος πάνω στο αλάθητο τετράποδο του δύο-σύν-δύο-κάνουν-τέσσερα, για την κυριαρχία των Ουρανών. Και στα τέσσερα λίκνα της δραματικής τέχνης οι τοξότες - ποιητές σκαλίζουν με την άχρηστη σαΐτα τους να ανακαλύψουν την όμορφιά μέσα στη λάσπη.

Διαλεκτική είναι η φύση της Δραματικής Τέχνης-της κάθε τέχνης. Στη διαλεκτική στηρίχθηκε και η θεωρία που γεννήσε τη Σοβιετική Ένωση. Όμως, στο Σοβιετικό καθεστώς, το δεύτερο σκέλος της διαλεκτικής, η Αντίθεση, καταργήθηκε στο έσωτερικό της χώρας. Η Όση είναι de jure, το παρόν και το μέλλον. Ένας επίγειος παράδεισος χωρίς Ουρανούς. Η αντίθεση που γεννά τον ύψηλό στόχο έχει απαγορευτεί. Έτσι δεν υπάρχει ύψηλός στόχος. Οι Σοβιετικοί δραματικοί συγγραφείς βρίσκονται υποχρεωμένοι να σηματοδοτούν χαμηλά. Τόν Έρωτα, την Οικογένεια, τα προβλήματα της προσαρμογής στο Καθεστώς. Και η μεγάλη έξαρση προσπαθεί να λυρωθεί μέσα στα θέματα του πολέμου και της αντίστασης, και ν’ αναβαπτισθεί στα ταραγμένα νερά της Ρωσικής Ιστορίας. Η αντίθεση προς τον έξω κόσμο ντύθηκε τον μανδύα της στρατευμένης τέχνης για να υπηρετήσει την πολιτική γραμμή. Μόνο οι αντίθεσεις στις υπερβολές που έφερε το καθεστώς, έδωσαν μερικά αξιόλογα έργα σαν τον «Φόβο», τον «Τετραγωνισμό του Κύκλου», τον «Κοριό», την «Αισιόδοξη Τραγωδία» και άλλα. Η χαμηλή νέφωση δε μπορεί παρά να προκαλέσει άσφυξία, και η άσφυξία

διαμαρτυρία, που σήμερα ακούμε τον απόμακρο αντίλαλό της. Διόλου παράξενο αν το μόνον έργο που είδε το φως του στη Σοβιετική Γη και διάβηκε άμεσως τα σύνορα είναι γραμμένο από άνθρωποι που γεννήθηκε και μεγάλωσε κάτω από τον έλληνικό Ουρανό.

Ο αντίθετος πόλος, ή 'Αμερική, αρχίζει να παρουσιάζει εκπληκτικές ομοιότητες με τη Σοβιετική Ρωσία. Κ' εδώ υπάρχει επίγειος Παράδεισος de jure. Ένας βιομηχανοποιημένος παράδεισος που τον διατρέχουν εκατομμύρια ιδιωτικών αυτοκινήτων και ψυχιάτρων. Κι όσοι μεγάλοι τοξότες τέντωσαν το κορμί τους αναζητώντας πλατύτερους ουρανούς, είδαν την σάιτα τους να την αρπάζει στο φτερό το λάσο της Έπιτροπής 'Αντιαμερικανικών Ένεργειών. Και οι μεγάλοι τοξότες, αναγκάστηκαν να στρέψουν το τόξο τους χαμηλά, αναζητώντας στόχους στα προβλήματα του έρωτα, της οικογένειας, και της προσρμογής στο καθεστώς της κονσέρβας. Και η νέφωση χαμηλώνει, και οι άσφυκτιούντες από ευημερία συγγραφείς καταφεύγουν στην έξωτερική περιγραφή του 'Κενού', στις έρωτικές και τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων. Και το Κενό οδηγεί κατ'ευθείαν στην σεξουαλική Διαστροφή, στον κοινωνικό Μηδενισμό, και στην Τοξικομανία. Μά ή άσφυξία φέρνει διαμαρτυρία και τα πρώτα της ξεσπάσματα ακούστηκαν κι όλα από νέους συγγραφείς έξω από την άμαρτωλή βιομηχανία του Μπροντγουαίη. Έρχονται τώρα καινούργιοι τοξότες που αναζητούν την πλατύτερα των Ουρανών.

Θά περίμενε κανείς ότι στην 'Αγγλία, με το μικρότερο ποσοστό πολιτικής φοβίας και την μεγάλη θεατρική παράδοση, ή ανάγκη ιδεολογικού προσανατολισμού θά ήταν μεγαλύτερη και ή δραματική συγγραφή θά προχωρούσε σε ψηλότερα επίπεδα. Δυστυχώς ή υλική ευημερία που άκολούθησε την πτώση του Έργατικού Κόμματος ανέστειλε την ανάγκη προσανατολισμού και έδωσε το προβάδισμα στη γένεση και στα κατάλληλα για τη χώνευση θεατρικά έργα. Τα σεξουαλικά θεατρικά θέματα πέρασαν τον 'Ατλαντικό και τη Μάγγη και ήσαν και πολιτογραφήθηκαν στη σκηνή του Λονδίνου, άπου βέβαια όπλισθηκαν με την απαραίτητη άγγλική όμπρέλα. Παράλληλα ή φιλολογία του 'Κενού' που άνθοισε στη Νέα 'Υόρκη πήδησε άπ' το 'Αγαλμα της Έλευθερίας και προσγειώθηκε στο Χάιντ Πάρκ για να συνευρεθεί με τον διαμορτωμένο Λόγο που έρχεται κατ'ευθείαν άπ' την 'Αψίδα του Θριάμβου στο Παρίσι. 'Η διασταύρωση αυτή γέννησε την 'Οργισμένη' φιλολογία που άποτελει σήμερα την 'Αγγλική συμβολή στη διεθνή θεατρική εξέλιξη. 'Απροσανατόλιστη κι αυτή προσπαθεί να γκρεμίσει χωρίς να προσφέρει τίποτα για την κάθαρση των ανθρώπων. 'Όσοι συγγραφείς από τους νεώτερος προσπαθούν να δώσουν κάτι πιο παλλόμενο, πιο ζωντανό, και πιο κοντά στα προβλήματα του λαού, καταπιάνονται με το λεγόμενο 'slice of life' δηλαδή ρεαλιστικές εικόνες από τη ζωή των 'Αγγλων. Αυτό το συνταίριασμα της νεορεαλιστικής σχολής με την 'Ιρλανδική έχει δυστυχώς κοστίσει πολύ λίγα πράγματα από την ποίηση της δεύτερης. Το μεγάλο πραγματικά ταλέντο του Behan που με τον 'Όμηρο' ποσοπάθησε να δώσει μια μοντέρνα πικρή σάτιρα, πνίγηκε στον άλκοολισμό, που τί άλλο είναι παρά πολύ Κενό και λίγος Προσανατολισμός ;

'Αφήσαμε τελευταία τη Γαλλία, γιατί είναι ή μόνη χώρα που παρουσιάζει κάποιο ποιητικό προσανατολισμό, έστω άρνητικό, στη δραματική τέχνη. Σ' αυτή τη χώρα ή άνησυχία και ή επαναστατικότητα είναι πατροπαράδοτες, και το 'Γιατί;' που γεννήθηκε στο δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έμεινε ουσιαστικά άναπάντητο. 'Ο Σάρτρ και ή σχολή του έδωσαν μιαν άπάντηση με τον 'Υπαρξισμό τους, που σε τελευταία άνάλυση μπορεί να συνοψισθεί στο : Νά ζήσουμε σήμερα, έστω συμβιβασόμενοι, γιατί το άβριο άνήκει στους αύριανούς. Τόν έξιστανσιαλισμό του Σάρτρ άκολούθησε ό μηδενιστικός καγχασμός του 'Ιονέσκο και ή βαρύθυμη όλέθρια πίκρα του Μπέκετ. 'Αν οι θεωρίες αυτές είναι άγονες, όστόσο ξεκινούν από κάποιο ποιητικό προσανατολισμό, γι' αυτό και τα θεατρικά έργα που του έδωσαν έκφραση άποτελέσαν σταθμό σε όλο τον κόσμο, αλλά και χαρακτηρίσαν την εποχή μας και τον καθαρά μεταβατικό της χαρακτήρα. 'Όποιες κι άν έχει κανείς άντιρρήσεις στο θεωρητικό βάθρο αυτών των προσανατολισμών, άποτελεί τιμή για την Γαλλία, που κατέχει το προβάδισμα στην παγκόσμια δραματική λογοτεχνία.

Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι κάτω από το 'Αδιέξοδο' των 'Αμερικάνων, την 'Οργή' των 'Αγγλων και την 'Αρνηση' των

Γάλλων, υπάρχει ό πανικός των νέων κ' εκείνων που νιώθουν ακόμα νέοι, ανάμεσα στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, που υποτίθεται ότι έληξε και τον Γ', που υποτίθεται ότι δέν άρχισε... 'Υπάρχει το Ρουιγκοί των Γάλλων, που ή άπάντηση του Σάρτρ δέν έφτασε να ικανοποιήσει, κ' υπάρχει πάνω από όλα ή άνελέτητή άρνηση της Δύσης να δεχτεί την 'Ανατολή και της 'Ανατολής να δεχτεί τη Δύση. Αυτές οι δυό άρνήσεις είναι οι τεράστιες Συμπληγάδες που κάνουν την Ευρώπη ν' άσφυκτιά. Βέβαια από την άσφυξία αυτή θά ξεπεταχτεί ό καινούργιος δραματικός ποιητής που θά φέρει το καινούργιο έλπιδοφόρο μήνυμα. Θά πρέπει όμως πριν άπ' όλα ή 'Αμερική και ή Ρωσία να γίνουν λίγο Σαρτρικοί και να 'αζήσουν έστω συμβιβασόμενοι, ώστε να καθαρίσουν λίγο οι Ούρανοι από τη βαριά νέφωση, και να μπορέσουν πάλι οι τοξότες-ποιητές να τεντώσουν το μουνδιασμένο τους κορμί και ν' αναζητήσουν το στόχο τους ψηλά σε λεύτερους ουρανούς.

Οι άντιδράσεις στην άσφυκτική για την ποίηση εποχή μας άρχισαν κιόλα να διαγράφονται και στα τέσσερα λιμένα της δραματικής τέχνης. Στην κινηματογραφική τέχνη των Ρώσων βλέπουμε να παίρνει κάποιο προβάδισμα ή άνθρωπιά, που είναι το 'μάνα' της Ποίησης, και οι διαμαρτυρίες των Ρώσων ποιητών ενάντια στη χαμηλή νέφωση άρχισαν κιόλας ν' ακούγονται. Στη Δύση παντού υπάρχει μια έναχώνια προσπάθεια των ποιητών να τρυπήσουν τα σύννεφα με τις σαιτίες για να δούν λίγο φως. 'Η δυσκολία στον προσανατολισμό δέν τους έπιτρέπει να έκφραστούν με πληρότητα, και μάλιστα στον Θέατρο που χρειάζεται Θεση-Αντίθεση-Κάθαρση. 'Εξω από το χρυσοθηρικό Μπροντγουαίη, στις συνοικίες άς πούμε της 'Αμερικάνικης καρδιάς της Τέχνης, πληθαίνουν τα θέατρα και οι θέατροι που άναζητούν την ποιότητα και την ποίηση στο Θέατρο. Κι από αυτή τη ζωοή κίνηση ξεπήδησαν δυό-τρεις νέοι συγγραφείς σαν τους Gelber, Korit και Albee που προσπαθούν ν' άνοιξουν καινούριους όρίζοντες. Ποιητικά άπροσανατόλιστοι ακόμα, δέν μπορούν να ξανοιγτούν με πληρότητα, και περιορίζονται σε μονόπρακτα γιομάτα ποιητική σάτιρα πάνω στην κοινωνία της βασιλείας του Δολλαρίου. Στους 'Αγγλους δέν έφτανε ή χαμηλή νέφωση, έχουν και την όμπρέλα να σιαίζει την μηδαμινή δρατότητά τους. Οι ποιητές τους πρέπει πρώτα ν' άπαλλαγούν άπ' αυτήν. 'Αδοά έργα σαν το Hot Summer Night του Ted Willis τά έπνιξε ή όμπρέλα. 'Ο Pinter, εκφράζοντας την καθολικότητα της σατιοικής του διάθεσης με ένα ύποκειμενικής παουσίας έργο, το The Caretaker κερδίζει την άναγνώριση, αλλά χάνει τη μεγάλη σαιτία. 'Από την άλλη μεριά ό Wesker βρίσκεται ακόμα στο στάδιο της πάλης ανάμεσα στον ποιητικό και τον πολιτικό προσανατολισμό. Φαίνεται κιόλας πώς θά κερδίσει ό πρώτος. Μά υπάρχουν κι άλλοι που βγαίνουν κάθε τόσο και υπάρχουν κ' ένα θέατρο για να τους φιλοξενήσει.

'Αφήσαμε σκόπια τη Γαλλία πάλι τελευταία. Οι Γάλλοι έχουν πάντα το προβάδισμα στην Τέχνη, αλλά το δυστύχημα είναι ότι το ξέρουν. Κι αυτή ή γνώση τους έμποδίζει ν' άντισταθούν στον πειρασμό της μανιέρας. Αυτή ή τεχνητή πρωτοτυπία μπαίνει σαν καρκίνωμα στον ποιητικό τους προσανατολισμό και κόβει το βεληκεές του μεσοδρομιάς. Κ' ενώ πρόθυμα ξεγυμνώνουν τον έρωτικό τους οίστρο ως το φύλλο της συκιάς, ντύνουν τη δραματική τους ποίηση με χτυπητές χλαμίδες. Φιλοσοφημένος άσφαλώς είναι ό 'Ιονέσκο, αλλά ό ποιητικός προσανατολισμός στενάζει από το βάρος των θελημένων θεατρικών έμφρασιμάτων. Στον Μπέκετ είναι ακόμα πιο χτυπητό. Και να τώρα ό Genet. 'Η σάτιρά του είναι γιομάτη ποιητικό συμβολισμό. Θέλει να σημάδεψει ψηλά μα το μάτι του, θέλγαται από τα μικρά ιδιόζοντα συννεφάκια που πλανιώνται μεταξύ ούρανου και γης. Ξεχνιέται μ' αυτά και χάνει τον ύψηλό τον στόχο. 'Όπως και νά 'ναι, μιιάζει πώς είναι ό πρωτοπόρος, στη συμβολική ποίηση, σαν άντίδραση στον ύπεροβολικό ρεαλισμό της εποχής. Θά την πάρουν αυτή την Γαλλική προσφορά οι 'Εγγλέζοι, θά της πετάξουν τα ιριδιζόντα συννεφάκια, και θά της περάσουν την πατροπαράδοτη όμπρέλα τους, για να την παραδώσουν με τη σειρά τους στους 'Αμερικάνους, που θά πετάξουν και την όμπρέλα και τα συννεφάκια, αλλά και τα μεγάλα φτερά, για να γίνει προσιτή στους πολλούς. 'Όσπου κάποιος, κάποις, κάποτε, θά βρεθεί να μάς παρασύρει στο μεγάλο ταξίδι χωρίς τη Γαλλική μανιέρα, τον Ρώσικο μονοχρωτισμό, την 'Αγγλική συντηρητικότητα και την 'Αμερικάνικη φτερομαδιστική διάθεση...

ΠΛΑΤΩΝ ΜΟΥΣΑΙΟΣ